

як індивідуальний внутрішній процес, що активізує, спрямовує і підтримує трудову поведінку людей (М.І. Поті, В.А. Співак та інші).

Аналіз наукових джерел дає можливість нам дійти висновку і про особливість мотивації працівників освітньої сфери. Для них характерною є система мотивів, що визначає особливість їхньої професійної діяльності, до них належать: зацікавленість до предмета (чи виду професійної діяльності), інтерпретатором якого є сам педагог (майстер виробничого навчання), можливість поділитися власним професійним досвідом з учнями, виробити професійну компетентність іншого, сприяти формуванню його умінь і навичок, а також перспектива спілкування з молодими людьми, можливість належати до групи інтелігенції, бути дотичним до царини, у якій працюють інтелектуали, наявність змоги творчо проявити свій професійний та особистісний потенціал, не менш можливим є і шанс безкоштовного підвищення власної педагогічної кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук В.І., Присяжнюк С.С. Теоретичні аспекти розвитку мотивації педагогічних працівників. Молодий вчений. 2018. №5(45). С. 382-387.
2. Червінська Л.П. До питання мотивації персоналу. Соціально-трудова відносина: теорія та практика. 2014. № 1. С. 108-113.

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Манзюк О. В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
oksanaamanzuk9@gmail.com*

В умовах соціально-економічних перетворень, що активно відбуваються в країні, важливе значення мають питання, пов'язані з професіоналізацією особистості. Невпинний розвиток науки й техніки як наслідок соціальних відносин висуває певні вимоги до сучасних професіоналів. Тому одне з головних завдань у підготовці майбутніх спеціалістів передбачає формування усвідомленого та внутрішнього прийняття особливостей професійної діяльності, інтересів і схильностей до неї, розвиток професійних переконань, цінностей та ідеалів. Реалізація окреслених питань можлива лише за умови становлення та зміцнення професійної спрямованості особистості. Основою цього процесу є особистісна активність, що є показником уміння займати позицію суб'єкта професійного вибору. Професійна спрямованість

особистості – складний динамічний процес, що починається з ранніх етапів онтогенезу.

Проблеми професійного самовизначення, професійної готовності, професійної спрямованості привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних психологів, серед яких: Б. Ананьєв, Г. Андреева, В. Жуковський, Т. Ільїна, Н. Кузьміна, В. Парамзін, М. Пряжников та ін. Питання професійного становлення особистості та розвитку професійно важливих якостей фахівців досліджували Е. Зеєр, Є. Климов, К. Платонов та ін. Учені зауважують, що професійна спрямованість є рушійною силою професійного самовизначення та визначає професійне становлення особистості

Оскільки загальною метою навчання у закладі вищої освіти є професійна підготовка фахівців, то ставлення студентів до своєї майбутньої професії можна розглядати як форму та міру прийняття цілей навчання. Найбільш узагальненою формою ставлення людини до професії є професійна спрямованість, яка визначається як інтерес до професії і схильність займатися нею.

Поняття «спрямованість особистості», запроваджене в науковий обіг С. Рубінштейном, отримало свій розвиток, перш за все, у виділенні різних видів спрямованості. Зокрема, в психологічній літературі представлені та описані особистісна, колективістська, ділова (Б. Басс, В. Смекал і М. Кучер, М. Неймарк), гуманістична, егоїстична, депресивна, суїцидальна (Д. Фельдштейн, І. Єгоричева) спрямованості. Особливе місце відводиться дослідженню професійної спрямованості особистості (Ф. Гоноболін, Є. Климов, Н. Кузьміна, Н. Комусова).

Практично всі психологи під спрямованістю особистості розуміють сукупність або систему будь-яких мотиваційних утворень, явищ. У Б. Додонова – це система потреб; у К. Платонова – сукупність бажань, інтересів, схильностей, ідеалів, світогляду, переконань; у Л. Божович і Р. Немова – система або сукупність мотивів тощо. Однак розуміння спрямованості особистості як сукупності або системи мотиваційних утворень – це лише одна сторона її сутності. Інша сторона полягає в тому, що ця система визначає напрямок поведінки та діяльності людини, орієнтує його, визначає тенденції поведінки і, в кінцевому підсумку, визначає вигляд людини в соціальному плані. Останнє пов'язано з тим, що спрямованість особистості являє собою стійко домінуючу систему мотивів, або мотиваційних утворень, тобто відображає домінанту, що стає вектором поведінки.

Професійна спрямованість розуміється, перш за все, як сукупність мотиваційних утворень (інтересів, потреб, нахилів, прагнень і ін.), пов'язаних з професійною діяльністю людини та впливають, зокрема, на вибір професії, прагнення працювати за фахом і задоволеність професійною діяльністю. Професійна спрямованість являє собою інтегральне утворення і характеризується предметом професійної спрямованості, в якості якого виступає

бажана професія (вид діяльності); видами мотивів професійної діяльності; силою (рівнем) спрямованості, що виявляється в ступені вираженості прагнення до оволодіння професією і роботі по ній; знаком, зреалізований в задоволеності-незадоволеності людини своєю професією.

Іншими словами, поняття «спрямованість» включає в себе уявлення про мету; мотиви, які спонукають до діяльності; емоційне ставлення до цієї діяльності, задоволеність нею.

Професійна спрямованість – це інтегральна характеристика мотивації професійної діяльності, що визначається всіма спонуканнями в мотиваційній сфері і в особливій мірі виражається в інтересах, відносинах, цілеспрямованих зусиллях.

Е. Зеєр визначає професійну спрямованість як одну з найважливіших характеристик особистості, яка дозволяє прогнозувати її майбутнє і являє собою сукупність найважливіших цільових програм, які обумовлюють смислову єдність активного та цілеспрямованого розвитку особистості [2].

Професійна спрямованість – це складне багатовимірне утворення, яке описується безліччю властивостей і параметрів. Н. Кузьміна виділяє такі властивості професійної спрямованості, як об'єктно, специфічність, узагальненість, валентність, задоволеність, опірність, стійкість, центральність і ін. Професійна спрямованість (що передбачає і психологічну готовність) як узагальнена форма ставлення до професії складається з локальних оцінок суб'єктом ступеня особистісної значущості (привабливості - непривабливості) різних аспектів професійної діяльності, її змісту і умов здійснення. Предметом оцінки суб'єктивної значущості можуть виступати такі сторони професійної діяльності, як, наприклад, можливість творчості, робота з людьми, відповідність професії здібностям і характером, заробіток і ін.

Професійна спрямованість – провідна властивість особистості професіонала, особливості системи його спонукань на застосування своїх сил і здібностей в обраній професії [1, с. 57]. Більшістю вчених вона визначається як сукупність стійких мотивів і емоційно-ціннісних відносин, що визначають особливості професійної діяльності, поведінки, спілкування і самооцінки особистості фахівця; її зміст включає також потребу в професійній діяльності та ціннісні орієнтації як основи мотивації цієї діяльності, цілі професійної діяльності і потреби в постійному професійному самовдосконаленні.

Професійна спрямованість – провідна інтегральна якість особистості, що виявляється у вибіркового та мотивованого ставленні особистості до вибору професії відповідно до її покликань та ідеалів.

Професійна спрямованість не дана особистості від народження, а розвивається в процесі її життєдіяльності під впливом різних факторів об'єктивного і суб'єктивного плану.

Т. Тітова у професійній спрямованості виокремлюють змістовий і ди-

намічний аспекти. Змістовими характеристиками є повнота і рівень спрямованості, динамічними – її інтенсивність, тривалість і стійкість. Формування позитивного ставлення до певної професії розпочинається переважно з появи часткових мотивів, які стосуються окремих її аспектів або зовнішніх характеристик. Значущими для людини можуть бути різні чинники, пов'язані з професією: соціальний престиж, відповідність інтересам і схильностям особистості, можливості для самореалізації та кар'єрного зростання, заробітна плата, гігієнічні чи інші умови праці, відповідність сімейним традиціям тощо. Здебільшого професійну спрямованість визначають комплексом різних мотивів. Що ширшим є їх коло, то вищу цінність для особистості має певна професія [2, с. 204].

А. Маркова визначає, що професіоналізація, що включає в себе, в тому числі і психологічну готовність, як багатоканальний процес йде відразу за кількома напрямками. У неї через навчання і виховання формується мотиваційна і операційна сфери. Психологічну готовність до професійної діяльності в такому випадку характеризує динаміка змін у мотиваційній сфері особистості, формування в ній професійно значущих установок, зміна ціннісно-сислової структури світосприйняття особистості [1, с. 58].

С. Тихолах визначає професійну спрямованість як сторону особистості, яка обумовлює мотивовану цілеспрямовану діяльність під час підготовки до вибору професії та виявляється в намірах, ідеалах, інтересах, установках і схильностях. Цей процес має певні етапи реалізації: спершу виникає професійний інтерес, виникають стійкі професійні наміри, які своєю чергою сприяють формуванню професійної спрямованості особистості. Професійна спрямованість є важливим психологічним чинником професійного самовизначення та професіоналізації особистості [3].

Отже, сформована професійна спрямованість не тільки визначає успішність діяльності у вибраній професії, а й впливає на статус і життєву позицію особистості загалом. Тому систематична й цілеспрямована робота щодо формування професійної спрямованості особистості має починатися зі шкільних років і передбачати ознайомлення з особливостями різноманітних професій, перспективами й складнощами, що можуть виникнути в ній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дідух М.М. Професійна спрямованість як динамічна якість особистості. Юридична психологія, 2021. № 1 (28). С. 56-64
2. Тітова Т. Особливості професійної спрямованості студентів-психологів з різним рівнем саморегуляції. Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2016. Вип. 106. С. 203-115.
3. Тихолах С. І. Професійна спрямованість як психолого-педагогічне поняття. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. 2007. Вип. 21. С. 265-269.